

4. บทวิเคราะห์ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี

จากแนวคิด หลักการและรายละเอียดของยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี รวมทั้งตัวอย่างความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามตัวแบบและระบบปฏิบัติการฯ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากวิเคราะห์หรือพิจารณา ตามวิธีการวิจัยโดยทั่วไป ก็คงมีข้อโต้แย้งว่า ตัวแบบและระบบปฏิบัติการของยุทธศาสตร์ 9 ดี ขาดการอ้างอิง ทฤษฎีทางวิชาการ และไม่น่าจะมีความโดดเด่นหรือแตกต่างจากแนวคิดและวิธีการพัฒนาที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้ ก็จะพบว่า ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ซึ่งพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์จริงในการพัฒนา ที่ไม่ได้ติดยึดในหลักวิชาหรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่ใช้หลักกรรมของศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา ที่เป็นความจริงแท้ หรือสัจธรรมของสรรพสิ่งทั้งปวง เป็นฐานสำคัญในการออกแบบระบบการแก้ปัญหาและการพัฒนา ผสมผสาน กับวิชาการด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งตัวแบบ (Model) และแผนปฏิบัติการหรือระบบปฏิบัติการ (Platform) ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง การพึ่งพากันและการจัดการตนเองได้อย่างแท้จริง ตามเป้าหมายในการพัฒนา ที่มุ่งพัฒนาให้เกิดผลดังกล่าว ซึ่งจะขออธิบายและอภิปราย เพื่อสนับสนุน ความโดดเด่นและความสำเร็จของยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ว่า เป็นตัวแบบและระบบปฏิบัติการในการสร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเอง การพึ่งพากันและการจัดการตนเองของหมู่บ้าน / ชุมชน สู่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้จริง (หากปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง) ดังนี้

4.1 ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี : กุศโลบายที่แยบยลบนพื้นฐานของหลักวิธีปฏิบัติทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงาม

ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี มีเป้าหมายสูงสุด คือ บูรณรมย์สันติสุขบนความพอเพียง ครอบคลุมเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1 โดยมุ่งสร้างสันติสุขของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของแผ่นดิน คำว่าสันติสุข นั้น หมายถึง ความสุขที่เกิดจากความสงบ เช่น รัฐบาลบริหารประเทศเพื่อสันติสุขของประชาชน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) การจะเกิดสันติสุขได้นั้น จำเป็นต้องสร้างหรือมีกระบวนการสร้างและพัฒนาให้คนมีจิตสำนึกและพฤติกรรม ในการมุ่งทำความดี โดยพื้นฐานของศีล การละชั่ว และการละอายเกรงกลัวต่อบาป หรือหลักหิริ โอตตัปปะ เป็นพื้นฐานให้มากที่สุดก่อน เพราะหากไม่เริ่มต้นการพัฒนาจากภายใน หรือการพัฒนาที่จิตใจให้มีพื้นฐานที่เข้มแข็งให้ได้เสียก่อน ก็คงไม่สามารถทำให้เกิดความสุขและความสงบได้ ไม่สามารถแก้ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของปัญหาทั้งหมดที่จะตามมา ในทุกๆ ด้าน อาทิ ปัญหาความขัดแย้งโดยเฉพาะความคิดที่แตกแยกกันอย่างรุนแรงในสังคม ปัญหาอาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาครอบครัว เป็นต้น รัฐบาลในทุกยุคทุกสมัย ถึงจะรู้หลักการดังกล่าว แต่ยังไม่มองข้ามไปก่อน เพราะคิดว่า การทำให้คนมุ่งทำดี ละชั่ว กลัวบาป เป็นเรื่องยาก ถึงทำ ก็เป็นเพียงแค่วิธีกรรม ที่เข้าไม่ถึงแก่นของหลักธรรมคำสอนและวิธีปฏิบัติทางศาสนา ดังนั้น จึงยังไม่สามารถบริหารประเทศเพื่อสันติสุขหรือความสงบสุข ของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น การกำหนดปัจจัยความสำเร็จในการทำให้คน “เป็นคนดี” จึงเป็นปัจจัยความสำเร็จ ดีที่ 1 ที่ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ได้กำหนดไว้ ซึ่ง

เปรียบเทียบเหมือนการกดกระดุมเม็ดแรก เพื่อการตอบเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาฯ ปัจจัยที่ทำให้คนกลัวบาป คือ ความเชื่อในนรก และสวรรค์ ว่ามีจริง เชื่อในบาปบุญคุณโทษและเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในคำสาบาน หรือคำอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพ เพราะหากคนไม่มีความกลัวบาปแล้ว ย่อมทำสิ่งที่ไม่ดีได้ทุกเรื่อง นั่นคือ การทำชั่ว และหากคนกลัวบาปแล้ว จะไม่ทำชั่ว นั่นคือการเป็นคนดี และหากประพฤตินิสัยที่ดีที่ชอบ ก็เป็นการทำดี นั่นเอง ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ใช้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นกรอบหลักและการลงรายละเอียดในวิธีปฏิบัติอย่างเป็นระบบ อันเป็นการสร้างพื้นฐานของความคิดไว้ในตัวคนเป็นหลัก ซึ่งเป็นกุศโลบายที่แยบยลที่ไม่ปรากฏให้เห็นในกระบวนการพัฒนา เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านหรือชุมชน ตามแนวคิดและวิธีการพัฒนาต่างๆ ในระยะที่ผ่านมา โดยมุ่งพัฒนาคนที่ภายในหรือจิตใจ เพื่อให้มีความสำนึกการเป็นคนดี การละชั่วและการเกรงกลัวต่อบาป เป็นพื้นฐานสำคัญประการแรก หรือ ดีที่ 1 (เป็นคนดี) ซึ่งการเป็นคนดี ละชั่ว กลัวบาป จะเป็นพื้นฐานแห่งการมุ่งมั่นที่จะทำความดี มีความเสียสละ การมีจิตสาธารณะของคน การมองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การรู้จักและทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ เป็นต้น เพราะหากไม่ปรับพื้นฐานที่สำคัญที่สุดให้ยังลึกลงไปในจิตใจของคนให้มากที่สุดแล้ว ความโลภ กิเลส ตัณหาและอุปาทาน ที่คอยยั่วยุจากภายนอก จะเข้าครอบงำและทำให้คนส่วนใหญ่ มุ่งที่จะทำอะไรก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขและสะดวกสบายของตน ครอบครัวและพรรคพวก ซึ่งจะนำไปสู่การก่อและการเกิดปัญหาในทุกๆ มิติ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น การทำให้คนเป็นคนดี ด้วยกระบวนการและวิธีการอย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของหลัก วิธีปฏิบัติทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ที่จะส่งเสริมหรือเสริมหนุนให้ทุกคนเป็นคนดีให้มากที่สุด จึงเป็นสิ่งที่ไม่ว่าใครก็ตาม คงปฏิเสธ

หรือมีข้อโต้แย้งใดๆได้ ซึ่งกระบวนการและวิธีการดังที่กล่าวมา ล้วนแล้วแต่มีอยู่ในยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี คือ ดีที่ 1 : เป็นคนดี แล้วทั้งสิ้น จึงส่งผลให้การพัฒนาตามดีที่ 2 (มีปัญญา) ดีที่ 3 (รายได้สมดุล) ดีที่ 4 (สุขภาพแข็งแรง) ดีที่ 5 (สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์) ดีที่ 6 (สังคมอบอุ่น) ดีที่ 7 (หลุดพ้นอาชญากรรม) ดีที่ 8 (กองทุนพึ่งพาตนเอง) และ ดีที่ 9 สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / คณะกรรมการชุมชนเมือง (กชช.) ประสบผลสำเร็จ อันก่อให้เกิด การพึ่งตนเองได้ พึ่งพากันและจัดการตนเองของหมู่บ้าน / ชุมชน ได้มากที่สุด

อาจมีข้อโต้แย้งว่า การทำให้คนเป็นคนดี ละชั่ว กลับาไป โดยการปฏิญาณสาบานตน เชื่อในบาปบุญคุณโทษและเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในคำสาบาน หรือคำอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพ จะทำให้คนมีความเชื่อที่มงายหรือไม่? คำตอบคือ การปฏิญาณสาบานตน เป็นการสาบานหรือการอธิษฐานด้วยความมุ่งมั่นในการทำความดีในทุกรูปแบบ การทำเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เป็นต้น ไม่ว่าในพระราชพิธีฯ หรือ การสาบานตนเข้ารับตำแหน่งของผู้นำประเทศ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีพิธีนี้ทั้งสิ้น ซึ่งแตกโดยสิ้นเชิงจากการบนบานศาลกล่าว หรือการอธิษฐานขอพรและขอโชคลาภจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการขอหรือทำเพื่อตนเองและคนที่ตนเองรัก ที่เต็มไปด้วยความโลภและกิเลส เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสิ่งนี้แหละ ที่เรียกว่าเป็นความมงายโดยแท้จริง

4.2 ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี : ความโดดเด่นที่ลงตัวอย่างบูรณาการในการพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้าน / ชุมชน สู่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

เมื่อพิจารณาถึง หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการกำหนดกระบวนการวิธีการและกลไก ในการพัฒนาหรือการวิจัยเพื่อพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน อาทิ ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชนแล้ว ถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ องค์ประกอบของชุมชนที่เข้มแข็ง จะประกอบด้วย มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี และ มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป สำหรับแนวทางที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จำเป็นต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิถีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน โดยหากสามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการและกลไกในการขับเคลื่อน ตลอดจนใช้ปัจจัยความสำเร็จอื่นๆ อาทิ ผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นต้น ก็ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง พึ่งพากัน และการจัดการตนเองได้อย่างสมดุล อันเป็นการพัฒนาจากฐานรากที่จะส่งผลต่อความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านและทุกระดับ (ศ.นพ.ประเวศ วะสี, 2554)

คำถามคือ การแปลงหลักการ แนวคิดหรือทฤษฎีทั้งหลาย ดังที่กล่าวมาเพื่อให้เป็นไปตามหลักการฯ ที่สามารถทำให้หมู่บ้านหรือชุมชน เกิดความเข้มแข็งได้ในทุกมิติ และเกิดการบูรณาการกันได้จริงเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ หรือทั่วทั้งหมู่บ้านหรือชุมชน มีขีดความสามารถใน

การพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาที่ยอมรับกันโดยทั่วไป นั้น มีอยู่อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ณ ที่ใดบ้างและอย่างไร? ซึ่งจากประสบการณ์ในการพัฒนาของผู้เขียนที่มีมากกว่า 20 ปี พบว่า มีบทเรียนหรือตัวอย่างความสำเร็จในการพัฒนาดังกล่าว อยู่หลายที่ แต่ความสำเร็จนั้น มักจะเกิดในเชิงประเด็นหรือเฉพาะประเด็น หรือเกิดความสำเร็จเฉพาะกลุ่มหรือเครือข่ายนั้นๆ อาทิ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการความขัดแย้งกรณี.....การจัดการกองทุน.....การดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ การพัฒนาผู้นำเยาวชน การพัฒนาเครือข่าย..... เป็นต้น แต่ยังไม่พบอย่างเด่นชัดว่า มีหมู่บ้านหรือชุมชนใด ที่มีขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเองในทุกๆด้านได้มากที่สุด ทั้งนี้โดยมีกระบวนการ เครื่องมือและกลไกในการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบที่เกิดจากการสร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมู่บ้านหรือชุมชน ? และมีความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการกับนโยบายและกลไกของภาครัฐ (ราชการ อบปท.) และภาคส่วนอื่นๆ ได้อย่างลงตัว?

เมื่อกลับมาพิจารณายุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี แล้วจะพบว่า นอกจากจะเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่มีกระบวนการ วิธีการ กลไก เทคนิคและเครื่องมือในการจัดทำยุทธศาสตร์ตามหลักวิชาการทางด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แล้ว แต่ที่มีความแตกต่างจากยุทธศาสตร์การพัฒนาทั่วไปที่ทำในลักษณะบนลงสู่ล่าง หรือ Top – down รวมทั้งการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติที่เป็นระบบและรูปธรรมที่ชัดเจน ตลอดจนมีความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการกับนโยบายและกลไกของภาครัฐ (ราชการ อบปท.) และภาคส่วนอื่นๆ ได้อย่างลงตัว กล่าวคือ

ประการแรก ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี เป็นการทำยุทธศาสตร์แบบล่างขึ้นสู่บน หรือ Bottom – up เพื่อเตรียมเชื่อมกับยุทธศาสตร์และนโยบายของ

ภาคีรัฐอย่างบูรณาการ ซึ่งมีระบบ กระบวนและวิธีการที่เป็นตัวแบบ (Model) ดังได้กล่าวมาแล้ว

ประการที่สอง ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ยังมีความชัดเจนในด้านการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยมีตัวแบบในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ คือ ตัวแบบ BCM – Model (Buriram Case Management Model) ซึ่งเกิดจากการยอมรับและการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่หรือเกือบทั่วทั้งหมู่บ้านหรือชุมชน ทั้งการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้าน 9 ดี (เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญในระดับประเทศ) ตามหลักจริยศาสตร์ (Code of Conduct) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้าน ที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องถือปฏิบัติโดยผ่านการปฏิญาณสาบานตน ในการปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน หรือเป็นสัญญาประชาคม ตามทฤษฎีทางสังคม ที่ผ่านกระบวนการยอมรับและตกลงที่จะปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อขัดแย้งหรือโต้แย้งกันแต่ประการใด ซึ่งจะไม่พบในกระบวนการและวิธีการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาในที่อื่น

ประการที่สาม ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ในการกำหนดปัจจัยความสำเร็จในการทำให้คน “เป็นคนดี” ซึ่งเป็นปัจจัยความสำเร็จ ดีที่ 1 เพื่อการตอบเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา ซึ่งจะกระตุ้นเตือนให้คนทำดี ละชั่ว กลัวบาปให้มากที่สุด โดยใช้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นกรอบหลัก และการลงรายละเอียดในวิธีปฏิบัติอย่างเป็นระบบ อันเป็นการสร้างพื้นฐานของความดีไว้ในตัวคนเป็นหลัก ซึ่งเป็นกุศโลบายที่แยบยล ที่ไม่ปรากฏให้เห็นในกระบวนการพัฒนาเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านหรือชุมชน ตามแนวคิดและวิธีการพัฒนาต่างๆ ในระยะที่ผ่านมา

ประการที่สี่ ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี มีกลไกในการบริหารจัดการและการขับเคลื่อน ที่เปรียบเสมือนฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / คณะกรรมการชุมชนเมือง (กชช.) หรือ ดี

ที่ 9 ที่เพิ่มเติมอำนาจและหน้าที่ตามธรรมนูญหมู่บ้าน 9 ดี ให้มีความเข้มข้น และปฏิบัติได้จริงจังและเป็นรูปธรรมมากกว่าคณะกรรมการหมู่บ้านทั่วไป ตาม พรบ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยยึดหลัก การบูรณาการคน และบูรณาการงานในหมู่บ้าน ทำหน้าที่บริหารจัดการ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเสมือน เป็น คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน ให้เกิดเอกภาพและก่อประโยชน์สูงสุดต่อพี่น้องประชาชน ดังคำขวัญที่ว่า ประเทศต้องมีรัฐบาล หมู่บ้านต้องมี กม. ทั้งนี้ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้าน องค์ประกอบ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ กม. คณะทำงาน ด้านต่างๆของหมู่บ้าน การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเชื่อมโยง กับส่วนราชการระดับจังหวัด อำเภอและตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนของทุกกระทรวง ทบวง กรม ไว้อย่างชัดเจน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลายฉบับ ดังที่ได้กล่าว มาแล้ว

ประการที่ห้า ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ให้ความสำคัญในการพึ่งตนเอง และพึ่งพากันในด้านงบประมาณเบื้องต้นในการบริหารจัดการและการ ช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบภัย ผู้ป่วย ผู้พิการ ตลอดจน ผู้สูงอายุและเด็ก โดยมีกองทุนพึ่งพาตนเองตามธรรมนูญหมู่บ้านฯ ว่าด้วยดีที่ 8 : กองทุนพึ่งพาตนเอง ข้อ 76 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง กองทุนพึ่งพาตนเอง ของหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน เพิ่มขีด ความสามารถในการบริหารการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งใน หมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและเอื้ออาทรกันของคนในหมู่บ้าน และเพื่อ พัฒนาจิตใจของคนในหมู่บ้านให้มีคุณธรรม โดยแหล่งที่มาของงบประมาณใน การจัดตั้งฯ ได้มาจากเงินบริจาค เช่น เงินบริจาคในงานฌาปนกิจศพ ผ้าป่า สามัคคี ฯลฯ จากดอกเบี้ยและผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากกองทุนต่างๆ ใน หมู่บ้าน จากการจัดกิจกรรมหารายได้หรือกิจกรรมการกุศลต่างๆ จากค่าปรับ

ใหม่ตามธรรมนูญหมู่บ้าน จากเงินอุดหนุนของ อบต. และอื่นๆ เป็นต้น ซึ่ง กองทุนพึ่งพาตนเอง จะเป็นกองทุนที่คอยช่วยหนุนเสริมทางด้านค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมตามปัจจัยดีต่างๆ

ประการที่หก ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี มีความโดดเด่นในด้านการ รักษาความมั่นคงและปลอดภัยของหมู่บ้าน ที่ได้บัญญัติไว้ตามธรรมนูญ หมู่บ้าน หมวดที่ 8 ว่าด้วยดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม 15 ข้อ ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของปัจจัยนี้ คือ การจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยทุกระดับ ไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง การเฝ้าระวัง ป้องกัน ระวังเหตุ ฟื้นฟู เยียวยา เหตุสาธารณภัยในหมู่บ้าน การป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด การลดปัญหาลักลอบเล่นการพนัน ลดปัญหาการ ทะเลาะวิวาทและปัญหาเด็กและเยาวชน เพื่อให้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การกำหนดให้ประชาชน เข้ามามีหน้าที่และส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการตั้งชุด คุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) ประกอบด้วยกองกำลังจากท้องถิ่นในหมู่บ้าน / ตำบล โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง / ตำรวจทุกหมู่บ้าน / คุ้มบ้าน ฯลฯ การกำหนดข้อบัญญัติเพื่อลงโทษผู้กระทำความ ผิดกฎหมายและจารีตประเพณีท้องถิ่น เช่น ความผิดเกี่ยวกับการพนัน ยาเสพติด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การทะเลาะวิวาท การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ฯลฯ ที่นอกเหนือจากความผิดตามกฎหมายบ้านเมือง การกำหนดหน้าที่และ กิจกรรมในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ฯลฯ (มีการดำเนินงานโดย กม. เป็นหลักโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นกำลังหนุนเสริม) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ประการสุดท้าย ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี มีระบบและกลไกในการสร้างระบบทายาท ซึ่งได้แก่ กม.น้อย ที่มีส่วนร่วมเป็นกรรมการในทุกชุดของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสืบทอดการบริหารจัดการหมู่บ้านให้มีความต่อเนื่องและปลูกฝังความเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้กับเยาวชนและเด็กในทุกๆด้านของหมู่บ้าน เป็นโรงเรียนจำลองเพื่อฝึกเด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมสืบทอดสู่การเป็น กม. ในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ซึ่งจะไม่ปรากฏให้เห็นในที่อื่น โดยสรุปแล้ว ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี จึงเป็นทั้งตัวแบบ (Model) และมีระบบ ปฏิบัติการ (Platform) ในการพัฒนารองรับอย่างชัดเจน และเกิดรูปธรรมจริงในเชิงประจักษ์ ที่สามารถนำไปปฏิบัติหรือปรับใช้ได้ทันที

4.3 ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี : ตัวแบบ (Model) และระบบ ปฏิบัติการ (Platform) แห่งการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงคำถามสำคัญ อันเป็นที่มาแห่งการค้นหาคำตอบและการสะท้อนผ่านบทความนี้ ก็จะพบว่า ในการพัฒนาความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตัวเอง พึ่งพากัน และการจัดการตนเองแบบบูรณาการอย่างแท้จริงของหมู่บ้าน / ชุมชน นั้น ถึงแม้จะมีการพัฒนาตามนโยบายและยุทธศาสตร์ ตลอดจนแผนการพัฒนาของภาครัฐ การวิจัยและพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนาขององค์กรพัฒนาที่ไม่แสวงหากำไร หรือภาคประชาสังคมต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ก็ตาม มีข้อค้นพบที่สามารถอธิบายตามหลักวิชาการ อันได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นบทเรียนความสำเร็จและไม่สำเร็จ เป็นจำนวนมาก แต่เพราะเหตุใด เมื่อทราบว่าการพัฒนาให้หมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากที่มีความสำคัญอย่าง

ยิ่งในการพัฒนา (ที่มีอยู่กว่าร้อยละ 80 ของประเทศ) มีความเข้มแข็ง ด้วยเงื่อนไข ปัจจัย กลไก กระบวนการและวิธีการใด อย่างไร จนมีความสามารถในการพึ่งตัวเอง พึ่งพากัน และการจัดการตนเองได้ (มีกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ) และได้รับการยอมรับ ได้รับรางวัลหรือความชื่นชมในความสำเร็จนั้น จึงยังไม่สามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาให้หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ให้มีพัฒนาการและความเข้มแข็ง ขึ้นเป็นลำดับในวงกว้างได้ เหตุใด ซึ่งยังจำกัดอยู่เฉพาะที่หรือบางที่ ยังคงเป็นเพียงความสำเร็จในเฉพาะช่วงเวลาสั้นๆ เมื่อเกิดวิกฤติและเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมประเทศและสังคมโลก ความเข้มแข็งของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ก็จะค่อยๆ เลือนหายไปกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาถึงยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี ทั้งหลักการ แนวคิด และตัวแบบ BCM Model ซึ่งเป็นตัวแบบในการพัฒนา และการแปลงแผนสู่การปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ผ่านแผนชีวิตหมู่บ้านที่มีตัวชี้วัด กิจกรรมทั้งระดับต้นทาง กลางทางและปลายทาง รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลและสรุปบทเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเปรียบได้กับ ระบบปฏิบัติการ หรือ Platform ก็พบว่า ยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี เป็นตัวแบบของการพัฒนาให้หมู่บ้าน / ชุมชน ให้มีความเข้มแข็งได้ ในทุกมิติแบบองค์รวม และมีระบบปฏิบัติการรองรับอย่างเป็นรูปธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบ ที่เกิดจากหมู่บ้านและประชาชนส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน (แบบล่างขึ้นสู่บน หรือ Bottom – up) อย่างแท้จริง เป็นตัวแบบและระบบปฏิบัติการที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานไว้เป็นหลักการและแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาในทุกๆ ระดับ ที่ทุกคนและทุกภาคส่วนต้องนำไปยึดถือ

ทั้งนี้ คำว่าเศรษฐกิจพอเพียง นั้น เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติ
ตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ
ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะ
การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยความพอเพียง
หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี
ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการ
เปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ
และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและ
การดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ
ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ
ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ
เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ
กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้
เป็นอย่างดี

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มาก
เกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ใน
ระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น
จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน
คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ
เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ

สถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ คือ เงื่อนไข ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ และ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งก็ หมายความว่า เป็นความมั่นคงของชาติ เป็นความมั่งคั่งของประชาชน และเป็นความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มูลนิธิชัยพัฒนา www.chaipat.or.th, สืบค้นเมื่อธันวาคม 2561)

ดังนั้น หลักการและแนวคิดในการแก้ปัญหาและการพัฒนา โดยเฉพาะหมู่บ้าน / ชุมชน ที่เป็นส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 80 ของประเทศ จึง จำเป็นต้องกำหนดปัจจัยความสำเร็จในการแก้ปัญหาและการพัฒนา โดยใช้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังที่กล่าวมา เป็นที่ตั้ง อันเป็นที่มาของตัวแบบ สันติสุข 9 ดี และสิ่งสะท้อนในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็ มีอยู่ในยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี อย่างครบครัน ทั้ง 3 ห่วง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกัน) 2 เงื่อนไข (ความรู้และคุณธรรม)

สำหรับความสำเร็จที่เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า ยุทธศาสตร์สันติสุข คือ ตัวแบบ (Model) และ ระบบปฏิบัติการ (Platform) แห่งการพึ่งตนเอง พึ่งพากัน และการจัดการตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนได้จาก ความสำเร็จหรือหลักฐานในเชิงประจักษ์ (Empirical evidence หรือ Evidence Base – Practice) ของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอำเภอ ตัวอย่างที่เอาจริงเอาจังและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์บุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี อย่าง

เต็มระบบ ทำให้อำเภอและ อปท. ทำงานง่ายขึ้น โดยทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้อำนวยการความสะอาดและเสริมหนุนการพัฒนาในโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนาตามนโยบายรัฐ ของทุกกระทรวง ทบวง กรม ราชการต้องปรับตัวเข้ากับหมู่บ้าน และเชื่อมกับหมู่บ้านและตำบลในลักษณะ พบกันครึ่งทาง ระหว่าง Top Down กับ Bottom up (ครอบครัว – คุ้มบ้าน – หมู่บ้าน – ตำบล – อำเภอ) ซึ่งต่างจากพื้นที่อื่นๆ ที่ยังเป็นระบบ Top Down เพราะความเข้มแข็งที่มีเป็นทุนเดิมและความเป็นระบบในทุกมิติ จากการเติมเต็มของสันติสุข 9 ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดการลดลงอย่างเป็นลำดับของปัญหาและสถิติอาชญากรรม การทะเลาะเบาะแว้งโดยเฉพาะวัยรุ่นในงานเทศกาลต่างๆ ปัญหายาเสพติด และอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่มีอยู่ค่อนข้างมาก (ในอดีต) ลดลงตามลำดับ จนเป็นศูนย์ (0) ในหลายปัญหา และเกือบจะเป็นศูนย์ (0) ในบางปัญหา

และที่เด่นชัดที่สุดในการใช้ตัวแบบและระบบปฏิบัติการสันติสุข 9 ดี จนประสบผลสำเร็จ ถือเป็นหมู่บ้านต้นแบบแห่งการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง ได้อย่างสมบูรณ์แบบเป็นอย่างมาก คือ หมู่บ้านเจริญสุข หมู่ 12 ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งผลจากการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์สันติสุข 9 ดี อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา กว่า 4 ปี นับแต่เดือนตุลาคม 2557 เป็นต้นมา ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ หมู่บ้านเกิดความสงบ ประชาชนมีความสุข เห็นมรรคผลชัดเจน ปัญหาและสถิติของปัญหาในทุกๆ ด้านในอดีต ลดลงเป็นศูนย์ (0) ในหลายด้าน หรือเกือบเป็นศูนย์ (0) ในบางด้าน สันติสุข 9 ดี เปรียบ เสมือนวัคซีนหรือภูมิคุ้มกันของหมู่บ้าน ที่ทำให้หมู่บ้านและประชาชนมีความเท่าทันและปรับตัวได้ กับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากภายนอก สันติสุข 9 ดี ทำให้ประชาชนและหมู่บ้านมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้ โดยไม่ต้องหวังหรือรอการ

ฟังฟังจากภาครัฐหรือจากภายนอก เหมือนเช่นที่ผ่านมานในอดีต ตลอดจน
ผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนหมู่บ้าน ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการใน
การแก้ไขร่าง พรบ.ป่าชุมชน ซึ่งเป็นผลจากความเข้มแข็งของ กม. (ดีที่ 9) และ
ความเข้มแข็ง รวมทั้งการเอาใจจริงเอาใจจ้ง กับการขับเคลื่อนแผนงานและกิจกรรม
ตามธรรมนูญหมู่บ้าน ดีที่ 5 (สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์)

นอกจากนี้ ตัวอย่างความสำเร็จของหน่วยงาน ในการนำตัวแบบและ
ระบบปฏิบัติการยุทธศาสตร์ 9 ดี ไปประยุกต์ใช้ได้ผล คือ เรือนจำนางรอง
จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสันติสุข 9 ดี เข้ามาปรับใช้กับ
เรือนจำอย่างต่อเนื่องและจริงจังในทุกมิติ จนเกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพ
สามารถแก้ปัญหาเสพติดและโทรศัพท์ในเรือนจำได้อย่างเด็ดขาด เป็น
เรือนจำสีขาว ผู้ต้องขังในเรือนจำมีระเบียบวินัย มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใน
เชิงบวกมากขึ้น